

φαντάσου
ένα
κίνημα

το κίνημα είναι η αυτονομία

Το έντυπο που κρατάτε στα χέρια σας ετοιμάστηκε από την ομάδα βιβλιοθήκης της κατάληψης Φάμπρικα Υφανέτ. Δεν φιλοδοξεί να καταγράψει συνολικά την ιστορία των κινημάτων της Ιταλίας του '60 και του '70 αλλά να συνοδεύσει έναν κύκλο προβολών για την ιταλική αυτονομία το χειμώνα του 2015. Αφιερώνεται στους κακούς εργάτες της Ιταλίας και τις άνεργες όλου του κόσμου που η ανυποταξία τους αποτελεί το βραδύκαυστο φυτίλι των κοινωνικών εκρήξεων.

Μου αρέσει πάρα πολύ να ξανασκέφτομαι την πρώτη φορά που έριξα μια πέτρα – και πώς την παρακολουθούσα για να δώ πού θα καταλήξει – πώς την ένιωσα ή τη φαντάστηκα να χτυπάει ένα κράνος – μια ασπίδα... Δεν είναι και τίποτα – τώρα δεν θα το ξανάκανα – αλλά εκείνη τη φορά είχα κλείσει τα μάτια – είχα σφίξει τις δύο γροθιές αγκαλιάζοντας περισσότερο κι από έναν φανατικό οπαδό – ξέροντας ότι δεν μπορούσε να γυρίσει πίσω – είχε αρχίσει ο πόλεμός μου – είχα κάνει ένα ξεσκαρτάρισμα – ένα ξεσκαρτάρισμα επιλογών – διακατεχόμενος πλήρως από εκείνη που μόλις είχα υιοθετήσει...

Philopat Marco, Η συμμορία Μπελίνι

Λέγεται ότι «ο ιταλικός Μάης κράτησε 10 χρόνια», για να τονιστεί με αυτόν τον τρόπο ο πλούτος, η διάρκεια και η επιρροή του κινήματος που αναπτύχθηκε στην Ιταλία από τα τέλη της δεκαετίας του '60 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70. Η Ιταλία δεν ήταν η μόνη χώρα που κλονίστηκε από κινητοποιήσεις εκείνη την περίοδο. Από το αντιπυρηνικό κίνημα στη Γερμανία και το γαλλικό Μάη του '68 μέχρι τα κινήματα των μαύρων και των φοιτητών στις Η.Π.Α., από τις αρνήσεις μέσα στα εργοστάσια των δυτικών μητροπόλεων μέχρι την ανάδυση νέων υποκειμενικοτήτων που έθεταν ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας (γυναίκες, ομοφυλόφιλοι), ολόκληρα κοινωνικά πεδία γονιμοποιήθηκαν με νέες επιθυμίες, αρνήσεις και χειρονομίες. Παρ' όλα αυτά ήταν στην Ιταλία που επιχειρήθηκε η αλληλεπίδραση αυτών των διαφορετικών υποκειμένων σε τέτοιο βαθμό που το κίνημα να καταφέρει να έχει μία συνολικά επαναστατική προοπτική. Οι αυτομειώσεις στις γειτονιές, οι καταλήψεις σχολείων και πανεπιστημίων, οι άγριες απεργίες και ο αντιφασιστικός αγώνας, όπως και η γέννηση της αντικουλτούρας (με την πολύτιμη συνεισφορά των ελεύθερων ραδιοφώνων και των κοινωνικών κέντρων), συνέθεσαν ένα αρχιπέλαγος αγώνων που ταλάνισε τη γειτονική χώρα για πάνω από δέκα χρόνια. Το αρχιπέλαγος αυτό ονομάστηκε *αυτονομία*¹.

1 Για να καταλάβουμε καλύτερα την συγκυρία στην οποία ξεδιπλώθηκε όλος αυτός ο πλούτος της ιταλικής αυτονομίας πρέπει να

Εργατισμός-Εργατική αυτονομία

Οι ρίζες της *εργατικής αυτονομίας* πρέπει να αναζητηθούν στην έννοια του *εργατισμού* (*operaismo*), ενός θεωρητικού ρεύματος που ανανέωσε τη μαρξιστική σκέψη τη δεκαετία του '60. Βασικά χαρακτηριστικά του εργατισμού είναι η ταύτιση της εργατικής τάξης με την υπαγμένη στην άμεση παραγωγική διαδικασία εργασία, η έμφαση στον αγώνα για το μισθό ως κεντρικό πεδίο της πολιτικής σύγκρουσης και η επιμονή στο ότι η εργατική τάξη είναι η κινητήρια δύναμη της καπιταλιστικής κοινωνίας. Έχοντας στο επίκεντρο των αναλύσεων τους τον *εργάτη-μάζα* (δηλαδή τον εργάτη εκείνον που ήταν μαζικοποιημένος, εκτελούσε απλή εργασία και βρισκόταν στην καρδιά της άμεσης διαδικασίας παραγωγής), οι πρώτοι εργατιστές θέλησαν να τονίσουν τη σημασία των αδιαμεσολάβητων αγώνων μέσα στο εργοστάσιο, σε αντίθεση με την παραδοσιακή λενινιστική νοοτροπία που προωθούσε τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία και την κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση. Η απόπειρα αυτή δεν ήταν αποκομμένη από την κοινωνική πραγματικότητα της χώρας, αλλά εκκινούσε από αγώνες που δίνονταν καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, όπως οι απεργίες των μεταλλεργατών και των εργατριών στην υφαντουργία το 1960, οι συγκρούσεις το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς με αφορμή το συνέδριο το Ιταλικού Κοινωνικού Κινήματος (νεοφασιστικού κόμματος) στη Γένοβα, οι ταραχές στην Piazza Statuto το 1962 και οι άγριες απεργίες που ξέσπασαν στη FIAT (1962) και την Pirelli (1968). Αποκορύφωμα αυτής της

σημειώσουμε τα εξής: Στα τέλη της δεκαετίας του '60 και στις αρχές του '70 ο κόσμος παρουσιάζοταν ακόμα χωρισμένος σε δύο μεγάλα αντιτιθέμενα μπλοκ (ΗΠΑ - ΕΣΣΔ) με τα οποία ταυτιζόταν χονδροειδώς η δεξιά και η αριστερά, ενώ στο προσκήνιο είχαν εμφανισθεί η Κούβα, το Βιετνάμ και η πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα. Στην Ιταλία συγκεκριμένα η μεταπολεμική άνθιση της οικονομίας είχε οδηγήσει σε αύξηση της συσσώρευσης και φαινόταν ότι υπήρχε μια διαρκής κοινωνική κινητικότητα που διόγκωνε τη μεσαία τάξη. Ο εργάτης-μάζα, κατεξοχήν εσωτερικός μετανάστης είχε αναγνωριστεί ως πολίτης και η υπερπροσφορά εργασίας τον έβαζε σε προνομιακή διαπραγματευτική σχέση. Η εργασία λοιπόν θεωρείται δεδομένη και ο εργάτης το υποκείμενο. Όλα αυτά έμελε να μπουν σε κρίση τη δεκαετία που ακολουθούσε.

διαδρομής αγώνων ήταν το λεγόμενο “Θερμό Φθινόπωρο του ’69”, όταν μαζικές απεργίες ξέσπασαν σε όλη τη Βόρειο Ιταλία, με αποτέλεσμα 530.000.000 ανθρωποώρες να χαθούνε λόγω απεργιών. Για πρώτη φορά φοιτητές και εργάτες συναντήθηκαν και αγωνίστηκαν από κοινού διεκδικώντας όχι απλά αυξήσεις στους μισθούς, αλλά καλύτερες συνθήκες εργασίας, μείωση των υπερωριών, κατάργηση του μισθού με το κομμάτι και κατάργηση των μισθολογικών διαφορών. Η ποιοτική διαφορά σε σχέση με παλιότερους αγώνες ήταν η *αυτονομία* που αναδύθηκε σαν πρόταγμα, αλλά και σαν πρακτική: αυτονομία από τις προσταγές του κεφαλαίου, αλλά και από τους χειρισμούς των επίσημων εργατικών συνδικάτων. Η παθητική αντίδραση που εκφραζόταν ως τότε με κοπάνες από τη δουλειά μετατράπηκε σε ενεργητική και νέες μορφές κινητοποίησης γεννήθηκαν (πικετοφορίες, πορείες μέσα σε εργοστάσια, σαμποτάζ, κωλυσιεργία), απεργίες ξεσπούσαν χωρίς την έγκριση των γραφειοκρατών συνδικαλιστών, νέοι εργάτες, χωρίς προηγούμενη πολιτική εμπειρία, διαμόρφωναν πρωτόγνωρες μορφές συλλογικοποίησης και αυτοοργάνωσης². Όλα αυτά κάτω από το γενικό σύνθημα της *άρνησης της εργασίας*, κάτι που ερχόταν σε ευθεία αντιδιαστολή με τη σοσιαλιστική παράδοση που εξυμνούσε την ηθική της εργασίας, την εργατική αυτοδιαχείριση και την απαλλοτρίωση των μέσων παραγωγής από τους κεφαλαιοκράτες. Το πρόταγμα της εργατικής αυτονομίας, αντίθετα, δεν ήταν η απελευθέρωση της εργασίας, αλλά η απελευθέρωση από την εργασία, η άρνηση της μισθωτής εκμεταλλευτικής σχέσης στο σύνολο της.

Αυτός ο νέος προλεταριακός ριζοσπαστισμός (που τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του ’70 αγκάλιασε κι άλλους τομείς, όπως τους τεχνικούς και τους φοιτητές) εκφράστηκε δυναμικά στην κατάληψη του εργοστασίου της FIAT Mirafiori το 1973. Μία κατάληψη που δεν απέδειξε μόνο τον

2 Είναι χαρακτηριστικό ότι σε διάφορες περιπτώσεις οι εργάτες καταλάμβαναν ένα εργοστάσιο το πρωί και το βράδυ αποχωρούσαν για να επιστρέψουν την επομένη, ακόμα κι αν είχαν συγκρουστεί για ώρες με την αστυνομία και τους φύλακες ώστε να μπορέσουν να το καταλάβουν.

υψηλό βαθμό αυτοοργάνωσης των εργατών και τη σύγκρουση τους με τα επίσημα συνδικάτα, αλλά έφερε σε κρίση και τις ίδιες τις πολιτικές οργανώσεις που είχαν ξεπηδήσει από το πρώτο κύμα εργατικών αγώνων του '60 (Potere Operaio, Lotta Continua κλπ.). Η εργατική αντιεξουσία που γεννιόταν κατά τη διάρκεια των σαμποτάζ και των οδοφραγμάτων έκανε φανερή την τάση γραφειοκρατικοποίησης αυτών των οργανώσεων και τον κίνδυνο του να αντικαταστήσουν τα συνδικάτα στο ρόλο της πρωτοπορίας και ηγεσίας του αγώνα. Κάπως έτσι γεννήθηκε η έννοια της *οργανωμένης εργατικής αυτονομίας*, δηλαδή του πολιτικού χώρου που προήλθε μετά την έξοδο από τις πολιτικές οργανώσεις και τη διάχυση σε επιτροπές, κατειλημμένα σπίτια και κοινωνικά κέντρα.

Μπροστά σε αυτήν την τάση της εργατικής ανυποταξίας να γενικευτεί, κράτος και κεφάλαιο, αφού αρχικά αναγκάστηκαν να κάνουν μεγάλες υποχωρήσεις ακόμα και σε θεσμικό επίπεδο (μείωση των ωρών εργασίας, κατοχυρωμένο δικαίωμα για συνελεύσεις, συνδικαλιστικές άδειες, αυξήσεις μισθών, κλπ.), οργάνωσαν την αντεπίθεσή τους με δύο τρόπους: *αναδιάρθρωση του παραγωγικού μοντέλου* στους χώρους εργασίας και *στρατηγική της έντασης στα κέντρα των πόλεων*.

“Το εργοστάσιο είναι το δικό μας Βιετνάμ”

Στρατηγική της έντασης

Στρατηγική της έντασης ονομάζεται η πρόκληση μαζικού φόβου στο σύνολο μιας κοινωνίας (από πλευράς του κράτους), με σκοπό την αυτόματη συσπείρωση της γύρω από τους κρατικούς θεσμούς και τις δομές του μέσω, φυσικά, και της συστηματικής προπαγάνδας. Πιο συγκεκριμένα, στην Ιταλία των late 60's η στρατηγική της έντασης λειτούργησε ως απάντηση στους μαζικούς αγώνες των προηγούμενων χρόνων και περιελάμβανε μία σειρά από τυφλές βομβιστικές επιθέσεις που σκοπό είχαν να προκαλέσουν μία στροφή της ιταλικής κοινωνίας «προς τα δεξιά» και παράλληλα να εξωθήσουν το κίνημα στην επιλογή της ένοπλης αντιπαράθεσης με το κράτος. Η επιχείρηση αυτή (όπως αποκαλύφθηκε χρόνια αργότερα μετά και από ομολογίες υψηλών πολιτικών προσώπων της γειτονικής χώρας) ονομαζόταν “επιχείρηση Gladio”, περιελάμβανε νεοφασιστικές ομάδες, παραστρατιωτικούς και μυστικές υπηρεσίες, και ήταν το ιταλικό παρακλάδι της νατοϊκής επιχείρησης “Stay Behind” (στην Ελλάδα το αντίστοιχο παράρτημα ονομαζόταν “Κόκκινη Προβιά”), που σκοπό είχε να «θωρακίσει» τις δυτικοευρωπαϊκές μητροπόλεις μπροστά στον κίνδυνο μίας πιθανής εισβολής της Σοβιετικής Ένωσης εν μέσω Ψυχρού Πολέμου.

Η αρχή έγινε με τη βομβιστική επίθεση στην Αγροτική Τράπεζα της Piazza Fontana στο Μιλάνο στις 12 Δεκεμβρίου 1969. Η έκρηξη άφησε πίσω της 17 νεκρούς και 88 τραυματίες, ενώ δύο αναρχικοί συνελλήφθησαν σαν ύποπτοι. Ο Pietro Valpreda έμεινε 3 χρόνια προφυλακισμένος, ενώ ο Giuseppe Pinelli «εκπαραθυρώθηκε» κατά τη διάρκεια της ανάκρισης του (γεγονός που ενέπνευσε το θεατρικό έργο “Ο τυχαίος θάνατος ενός αναρχικού” του Dario Fo).

Παρόμοια βομβιστική επίθεση έγινε στην Μπρέσια, στην Piazza della Loggia στις 28 Μαΐου 1974, κατά τη διάρκεια αντιφασιστικής διαδήλωσης, με αποτέλεσμα 8 νεκρούς και πάνω από 100 τραυματίες. Την ίδια χρονιά, τον Αύγουστο, βόμβα εξερράγη στο τρένο Italicus Express, σκοτώνοντας 12 και τραυματίζοντας άλλους 48. Τέλος, στις 2 Αυγούστου

1980, κι ενώ το κίνημα βίωνε ήδη την κρατική καταστολή με αμέτρητες συλλήψεις και διώξεις, μία βόμβα στο σιδηροδρομικό σταθμό της Μπολόνια είχε ως αποτέλεσμα 85 νεκρούς και πάνω από 200 τραυματίες.

Μπροστά σ' αυτήν την πρωτοφανή επίθεση (που έμεινε στην κινηματική μνήμη ως «οι σφαγές του κράτους») το κίνημα βρέθηκε απροετοίμαστο και γρήγορα ήρθε αντιμέτωπο με το ερώτημα της αυτοπεριφρούρησης του, αλλά και της απάντησης σε κρατικές και φασιστικές επιθέσεις (καταστολή σε πορείες, δολοφονικές επιθέσεις φασιστών σε στέκια κλπ.). Θεωρώντας, μεταξύ άλλων, ότι προ των πυλών βρισκόταν ένα φασιστικό πραξικόπημα τύπου Ελλάδας, Πορτογαλίας ή Ισπανίας μέρος του κινήματος επέλεξε την άμεση, ένοπλη αντιπαράθεση με το κράτος. Την ίδια στιγμή, και πέρα από την κεντρική πολιτική σκηνή, ξετυλιγόταν ένα εύρος ανταγωνισμών που ξεκινούσε από τα πανεπιστήμια και τους δημόσιους χώρους και έφτανε να μετασχηματίζει κάθε πτυχή των κοινωνικών σχέσεων. Αυτό το κύμα αγώνων, εγχειρημάτων και ομάδων ονομάστηκε αυτονομία, έφτασε στο αποκορύφωμα του το 1977 και τάραξε σε τέτοιο βαθμό τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές, που κάποιοι έφτασαν να μιλάνε για μία «δεύτερη κοινωνία».

Η Αγροτική Τράπεζα στην Piazza Fontana μετά την έκρηξη στις 12-12-69

Δημιουργική αυτονομία-Κίνημα του '77

Η στρατηγική της έντασης δεν μπορούσε από μόνη της να καθυποτάξει τα κινήματα που με τόσο εμφατικό τρόπο αμφισβήτησαν την ίδια τη λογική του κεφαλαίου. Για να συμβεί αυτό τα αφεντικά επιχειρήσαν μία συνολική αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας: «σπάσιμο» των εργοστασίων σε μικρότερες μονάδες, αποκέντρωση της παραγωγής, εισαγωγή νέων τεχνολογιών και αυτοματισμών, μαζικές απολύσεις απείθαρχων εργατών. Την ίδια στιγμή εντείνεται η ανασφάλιστη και μαύρη εργασία, ενώ το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα ισχυροποιεί τη θέση του μέσα στα εργοστάσια τοποθετώντας μαζικά τα μέλη του στο νεοσύστατο θεσμό των εργατικών επιτροπών. Παράλληλα, συμβάλλει και κοινοβουλευτικά στο ξεπέρασμα αυτής της πολιτικής κρίσης επιχειρώντας τον «Ιστορικό Συμβιβασμό» με το Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα (δηλαδή την κοινή προσπάθεια των δύο μεγαλύτερων κομμάτων να εντείνουν τα «δημοκρατικά» αντανакλαστικά της κοινωνίας αποσκοπώντας σε μια επιστροφή στην ομαλότητα και τους θεσμούς με πρόσχημα «την αριστερή και δεξιά τρομοκρατία»). Πλέον κάθε πρόσχημα ανοχής ή και ενδόμυχης ελπίδας στο ΙΚΚ (που μέχρι τότε διατηρούσε ακόμη την αίγλη του αντιφασιστικού αγώνα) είχε καταρρεύσει για το ανταγωνιστικό κίνημα.

Η επίθεση του κεφαλαίου δεν περιορίστηκε μέσα στα όρια του εργοστασίου· γενικεύτηκε με στόχο την πραγματική υπαγωγή κάθε στιγμής της ζωής. Είναι εκείνη η χρονική στιγμή που κάποιοι θεωρητικοί της αυτονομίας θα μιλήσουν για το «κοινωνικό εργοστάσιο» και τον «κοινωνικό εργάτη», θέλοντας έτσι να ερμηνεύσουν αυτήν την τάση του κεφαλαίου να καθυποτάξει και να ορίσει εκ νέου κάθε σφαίρα της κοινωνικής αναπαραγωγής. Όπως και με τον εργάτη-μάζα λίγα χρόνια νωρίτερα, αυτό το υποκείμενο δεν ήταν μία θεωρητική κατασκευή, αλλά έδινε το παρόν στις γειτονιές, στα πανεπιστήμια, στους δρόμους και τις πλατείες. Κινήματα ανέργων και φοιτητών, φεμινιστικές ομάδες, ολόκληρες κατειλημμένες γειτονιές και η νεανική αντικουλτούρα συνέθεσαν ένα πολιτικό ρεύμα που σαν

πρόταγμα δεν είχε την κατάληψη της εξουσίας, αλλά το μετασχηματισμό της ίδιας της καθημερινής ζωής. Είναι η πρώτη φορά που κάποιες θα αρθρώσουν το σύνθημα «το προσωπικό είναι και πολιτικό», θέλοντας έτσι να ξεφύγουν από τα στενά όρια των πολιτικών γραφείων και να μεταφέρουν τον αγώνα στις ίδιες τις κρεβατοκάμαρες, σε όλους τους χώρους της κοινωνικής αναπαραγωγής. Το ρεύμα αυτό θα κλονίσει όλα τα παραδοσιακά αριστερά μορφώματα, με αφετηρία τις ομάδες που ξεπήδησαν από τους αγώνες του '69 (Potere Operaio, Lotta Continua, Avanguardia Operaia, P.D.U.P.), πολλές από τις οποίες θα (αυτο)διαλυθούν κάτω από την πίεση των νέων συνθηκών. Ο πλούτος του κινήματος της δημιουργικής αυτονομίας, δηλαδή οι νέες γλώσσες, συμπεριφορές, πρακτικές και τρόποι πολιτικοποίησης και αγώνα τους είχε ξεπεράσει.

Τα κινήματα αυτομείωσης: Με το ξέσπασμα της πετρελαϊκής κρίσης του '73 ο πληθωρισμός εκτινάχτηκε στα ύψη. Η κυβέρνηση (με συναίνεση του ΙΚΚ) περνά το «σχέδιο Carli» που αποσκοπούσε αφενός στην αναδιάρθρωση της παραγωγής και αφετέρου στη μείωση των δημόσιων δαπανών (δηλαδή τη μετακύλιση του κόστους της κοινωνικής αναπαραγωγής στην εργατική τάξη). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αναπτυχθούν στην Ιταλία διάφορες κινήσεις «αυτομείωσης» (autoriduzione), δηλαδή η συλλογική πρακτική της αντίστασης στην άνοδο των τιμών πρώτης ανάγκης, αλλά και στην έμμεση επίθεση στο μισθό γενικότερα (αυξημένα τιμολόγια σε ρεύμα, αυξήσεις εισιτηρίων στα ΜΜΜ κλπ.), μέσω της άρνησης καταβολής (ολόκληρου ή μέρους) του αντιτίμου των διάφορων υπηρεσιών. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ένα τέτοιο κίνημα δε θα μπορούσε να αναπτυχθεί εάν δεν προϋπήρχε η ριζοσπαστικότητα των εργατικών επιτροπών βάσης και η κουλτούρα αγώνα που κουβαλούσαν. Ο δεύτερος βασικός παράγοντας είναι οι συνελεύσεις γειτονιάς που δημιουργήθηκαν σε πολλές πόλεις της Ιταλίας, στις οποίες πρωταγωνιστικό ρόλο είχαν οι νοικοκυρές, σπάζοντας, με αυτόν τον τρόπο πατριαρχικές παραδόσεις χρόνων. Συνελεύσεις γειτονιάς και εργατικές επιτροπές αγωνίστηκαν από κοινού ενάντια στην αύξηση του εισιτηρίου σε λεωφορεία το 1974 (αναγκάζοντας τις εν λόγω εταιρείες να πάρουν πίσω τις αυξήσεις), ενάντια στα αυξημένα τιμολόγια

ρεύματος (όταν χιλιάδες οικογένειες πλήρωσαν μόνο μέρος των λογαριασμών και τα συνδικάτα ηλεκτρισμού αρνούταν να κόψουν την παροχή ρεύματος για ανεξόφλητους λογαριασμούς) και ενάντια στις αυξήσεις των τηλεφωνικών λογαριασμών το '74. Παράλληλα, ήδη από το '68 είχε ξεκινήσει ένα κύμα καταλήψεων στέγης από οικογένειες που αδυνατούσαν να πληρώσουν το νοίκι, το οποίο γενικεύτηκε ακόμα περισσότερο τα επόμενα χρόνια. Τα «προλεταριακά ψώνια» (δηλαδή ντου στα σούπερ μάρκετ) που οργανώνονταν σε καθημερινή βάση, οι αυτοοργανωμένες ιατρικές εγκαταστάσεις (όπως η «Κλινική του Λαού» στο San Basilio της Ρώμης) και οι αυτομειώσεις σε εστιατόρια και κινηματογράφους έδειχναν ότι ένα κύμα πολιτικής ανυπακοής είχε σαρώσει όλους τους αγώνες στην αναπαραγωγή: το ιταλικό ανταγωνιστικό κίνημα είχε κάνει το πέρασμα από το εργοστάσιο στη γειτονιά.

Η άνοδος των φεμινιστικών ομάδων: Το στοιχείο που σημάδεψε όσο τίποτε άλλο τη ρήξη με την εργατίστικη κληρονομιά του '69 είναι αδιαμφισβήτητα η άνοδος του φεμινιστικού κινήματος. Πιο συγκεκριμένα, καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 φεμινιστικές ομάδες αγωνίστηκαν για τη νομιμοποίηση της έκτρωσης (που μέχρι το '78 ήταν παράνομη και είχε ως αποτέλεσμα χιλιάδες γυναίκες κάθε χρόνο να πεθαίνουν λόγω των ακατάλληλων συνθηκών κατά τη διάρκεια παράνομων εκτρώσεων), απαίτησαν να αναγνωριστεί η άμισθη οικιακή εργασία («καμπάνια για το μισθό του νοικοκυριού»), διοργάνωσαν πορείες ενάντια στους βιασμούς (όπως το πρώτο "Reclaim the night" στη Ρώμη το 1976) και έστησαν αυτοδιευθυνόμενες κλινικές. Συγκεκριμένα πάνω στο ζήτημα της «οικιακής εργασίας», αναπτύχθηκαν διαφορετικές θεωρίες στο εσωτερικό του φεμινιστικού κινήματος. Μερικές φεμινίστριες υποστήριζαν ότι το αίτημα και η ύπαρξη ενός μισθού για την οικιακή εργασία θα συνέχιζε να κρατά την γυναίκα στο σπίτι. Θα συνέχιζε επίσης, να αναπαράγει τον ρόλο της «νοικοκυράς» ως μια φυσικοποιημένη διαδικασία, ως ένα παγιωμένο ρόλο δηλαδή που θα διαίωνιζε το διαχωρισμό της ιδιωτικής από τη δημόσια σφαίρα βάσει του φύλου. Για αυτές τις

φεμινίστριες λοιπόν, απελευθέρωση των γυναικών σήμαινε σπάσιμο αυτής της διάκρισης, σήμαινε απελευθέρωση των γυναικών από το χρυσό κλουβί της οικογένειας. Κι αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει στα πλαίσια ενός κεντρικού αιτήματος για μισθό. Αντίθετα, ο μόνος τρόπος να υλοποιηθεί θα ήταν μέσω της αμφισβήτησης της ίδιας της σχέσης της πατριαρχίας στον τόπο και το χρόνο που έπαιρνε σάρκα και οστά καθημερινά, όταν οι ίδιες οι γυναίκες θα καταργούσαν στην πράξη τους παγιωμένους ρόλους (νοικοκυρά, μητέρα κλπ). Με τον πλούτο που εισήγαγαν στη δημόσια συζήτηση και στα κινήματα, οι φεμινιστικοί αγώνες της Ιταλίας του '70 δεν άλλαξαν μόνο (ακόμα και θεσμικά) τη θέση της γυναίκας σε μία παραδοσιακά πατριαρχική κοινωνία, αλλά είχαν σημαντικό αντίκτυπο και στο εσωτερικό του κινήματος, στις αναλύσεις, τις πρακτικές και τις κατευθύνσεις του. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι με τον ίδιο τρόπο που ο εργατισμός ανανέωσε τη μαρξιστική σκέψη τη δεκαετία του '60, έτσι και ο ιταλικός φεμινισμός (και συγκεκριμένα οι αναλύσεις ομάδων σαν τη Lotta Femminista) διεύρυνε τα όρια της τάξης ώστε να συμπεριληφθούν και οι γυναίκες ως παραγωγοί και αναπαραγωγοί της εργατικής δύναμης. Η «αόρατη εργασία» που γινόταν πίσω από τις κλειστές πόρτες του σπιτιού αποκαλύφθηκε σαν άλλο ένα δυναμικό πεδίο κοινωνικής ανατροπής. Επιπροσθέτως, ήταν στις κινητοποιήσεις των γυναικών που για πρώτη φορά επιχειρήθηκε να σπάσει ο διαχωρισμός της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής που επικρατούσε ακόμα μέσα στο ιταλικό ανταγωνιστικό κίνημα. Αυτή η νέα γυναικεία υποκειμενικότητα, η κριτική της στα υφιστάμενα μοντέλα πολιτικής λειτουργίας και η θέληση της για όξυνση των αντιφάσεων που υπήρχαν και αναπαράγονταν καθημερινά μέσα στο κίνημα, κλόνισαν ανεπανόρθωτα τα ήδη υπάρχοντα πολιτικά μορφώματα: η Potere Operaio γνώρισε μαζικές αποχωρήσεις γυναικών, ενώ η Lotta Continua ουσιαστικά διαλύθηκε όταν μέλη της επιτέθηκαν σε γυναικεία πορεία υπέρ των εκτρώσεων επειδή πρωτίτερα τους είχε απαγορευτεί η συμμετοχή σε αυτήν. Αυτή η «αυτονομία του πολιτικού» ήταν η βασική κληρονομιά που άφησε πίσω του το γυναικείο κίνημα, και ήταν αυτό που ενέπνευσε τα κινήματα νεολαίας που θα ακολουθούσαν. Αφού, πλέον, το «προσωπικό ήταν και πολιτικό», κανείς δεν μπορούσε να διεξάγει έναν αγώνα στο όνομα κάποιου άλλου.

η αφετηρία θα ήταν οι ανάγκες και οι επιθυμίες των ίδιων των αγωνιζομένων.

Το νεολαιίστικο/φοιτητικό κίνημα: Φοιτητικοί αγώνες στην Ιταλία διεξάγονταν ήδη από τη δεκαετία του '60, με αποτέλεσμα το 1969 να υπάρξουν διάφορες μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα όπως η ελεύθερη πρόσβαση σε μη-αποφοίτους Λυκείου και το «πρόγραμμα των 150 ωρών» (πληρωμένα προγράμματα σπουδών για εργάτες). Η αλληλεπίδραση εργατών-φοιτητών ήταν κάτι που σημάδεψε τις κινητοποιήσεις του '69, όταν φοιτητές καθημερινά βρίσκονταν στις πύλες των εργοστασίων στηρίζοντας τις εργατικές αρνήσεις και εργάτες παρακολουθούσαν συνελεύσεις του κινήματος στα πανεπιστημιακά αμφιθέατρα. Όταν, όμως, μιλάμε για το νεολαιίστικο κίνημα της ιταλικής αυτονομίας, οφείλουμε να πούμε για τη νεανική αντικουλτούρα των μέσων της δεκαετίας του '70, μία αντικουλτούρα που ήρθε σε ρήξη με τις παραδοσιακές μορφές πάλης και έφερε νέα περιεχόμενα στο πεδίο του αγώνα.

Αυτό το κίνημα (που ονομάστηκε «κίνημα του '77» γιατί εκείνη τη χρονιά έφτασε στο αποκορύφωμα του) αμφισβήτησε τις σχεταριστικές λογικές των αριστεριστικών ομάδων, ήρθε σε ευθεία σύγκρουση με τις παραδοσιακές αντιλήψεις τις πολιτικής και πρόταξε τη ζωντάνια και τη δημιουργία ενάντια στη νεκροφιλία των παλιών οργανώσεων. Χιλιάδες νέοι και νέες (ξανα) ανακάλυψαν τη χαρά του αγώνα, δήλωσαν ότι «το αίσθημα της ευτυχίας γίνεται ανατρεπτικό όταν είναι συλλογικό» και αυτήν την ανατροπή δεν τη βαλσάμωσαν σε κάποιο μελλοντικό επαναστατικό πρόγραμμα, αλλά επιχείρησαν να την πραγματώσουν στο εδώ και στο τώρα. Της έδωσαν φωνή μέσα από εκατοντάδες ελεύθερα ραδιόφωνα, τη στέγασαν σε κατειλημμένα κοινωνικά κέντρα, τη διαδήλωσαν πίσω από οδοφράγματα και τη γιόρτασαν σε πλατείες. Συνδέθηκαν με τα κινήματα αυτομείωσης εισβάλλοντας σε κινηματογράφους και τρώγοντας σε ακριβά εστιατόρια, θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να επανοικειοποιηθούν τον πλούτο, ακόμα κι αν δεν ήταν προϊόν της δικής τους εργασίας. Διεύρυναν τις εργατικές

αρνήσεις, απορρίπτοντας τους θεσμούς της αστικής κοινωνίας συνολικά: την πατριαρχία, το συντηρητισμό, τις οικογενειακές αξίες. Ακόμα σημαντικότερα, δεν περιορίζονταν σε στείρες αρνήσεις- η γενιά αυτή θέλησε να μιλήσει σε πρώτο πρόσωπο, να εκφράσει συναισθηματικές ανάγκες και αναζητήσεις, και όλα αυτά με ένα θετικό πρόσημο, δηλώνοντας ότι «ένα γέλιο θα τους θάψει».

Οι ομάδες που στιγματίσαν αυτό το ρεύμα αυθορμητισμού και δημιουργίας ήταν κυρίως δύο: οι Κύκλοι του Νεανικού Προλεταριάτου (Circoli del Proletariato Giovanile), ένα χαλαρό δίκτυο νέων σε κοινωνικά κέντρα (με σημαντικό αγώνα ενάντια στην πρέζα που εκείνα τα χρόνια άρχισε να κάνει την εμφάνιση της στους κόλπους του κινήματος- με καταστροφικές συνέπειες λίγα χρόνια αργότερα), και οι Ινδιάνοι της Μητρόπολης (Indiani Metropolitani), νέοι των μητροπόλεων που με όπλα την ειρωνία και το παράδοξο κήρυξαν τον πόλεμο στα «χλωμά πρόσωπα» της εξουσίας. Οι ομαδοποιήσεις αυτές δεν υιοθετούσαν τα παλιά μοντέλα πολιτικής στράτευσης, αντίθετα πόνταραν στον πλούτο των κοινωνικών σχέσεων που δομούνταν σε στιγμές όπως το φεστιβάλ στο Parco Lambro το 1976, όταν περίπου 18.000 νέοι και νέες εξωτερίκευαν τις επιθυμίες τους γιορτάζοντας με χορό και μουσική και μετά συγκρούστηκαν για ώρες με την αστυνομία. Πέρα από αυτές τις πανηγυρικές εκδηλώσεις, το ρεύμα της δημιουργικής αυτονομίας διαχύθηκε στον κοινωνικό ιστό χρησιμοποιώντας μία ποικιλία εκφραστικών μέσων: έντυπα, ραδιόφωνα και αυτοδιευθυνόμενα κοινωνικά κέντρα μετατράπηκαν σε κάτι παραπάνω από απλά εργαλεία αγώνα· αποτελούσαν την πρόταση των αυτόνομων για το πώς μπορεί να δομηθεί μία καθημερινότητα ενάντια στο κεφάλαιο, ενάντια στην επέλαση του για την κατάκτηση όλων των χώρων και των χρόνων.

Τα κοινωνικά κέντρα και ελεύθερα ραδιόφωνα: Στα τέλη του 1975 νομοθετικές ρυθμίσεις έβαλαν τέλος στο κυβερνητικό μονοπώλιο των ραδιοκυμάτων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα σύντομα να δημιουργηθούν εκατοντάδες «ελεύθερα ραδιόφωνα» (κάποιοι τα υπολογίζουν σε 800), δηλαδή «πειρατικοί» ραδιοσταθμοί που λειτουργούσαν με ελάχιστα χρήματα, αλλά μπορούσαν να καλύπτουν μεγάλες

περιοχές αρκετά αποτελεσματικά για τις οργανωτικές και επικοινωνιακές ανάγκες του κινήματος. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε μία ποιοτική αναβάθμιση: όχι μόνο αποφάσεις και συναντήσεις πολιτικών ομάδων ανακοινώνονταν γρήγορα, αλλά ο καθένας μπορούσε να παρέμβει τηλεφωνώντας, διακόπτοντας τη ροή του προγράμματος και συνεισφέροντας με τον τρόπο του. Με αυτόν τον τρόπο ραδιοσταθμοί όπως το ιστορικό Radio Alice επιχειρούσαν να μεταβάλλουν τη σχέση πομπού-δέκτη, να συνδέσουν την καλλιτεχνική επικοινωνία με τον επαναστατικό μετασχηματισμό και να δώσουν βήμα σε ένα ρεύμα που ξεχειλίζε από μουσική, λέξεις, σύμβολα και εικόνες.

Πέρα από τη δουλειά στα ραδιοκύματα, σημαντικό έργο υπήρξε και στον έντυπο λόγο. Η κληρονομιά των εργατίστικων εντύπων του '60 (Quaderni Rossi, Classe Operaia, La Classe) και των ομώνυμων εφημερίδων των πολιτικών οργανώσεων (Potere Operaio, Lotta Continua, Il Manifesto, I Volsci) οδήγησε σε νέα έντυπα εγχειρήματα, όπως το Rosso, το Primo Maggio και το Lavoro Zero, ενδεικτικά περιοδικά του ρεύματος της οργανωμένης εργατικής αυτονομίας. Η δημιουργική πλευρά της αυτονομίας εκφράστηκε κυρίως μέσα από το περιοδικό A/traverso, έκδοση των ανθρώπων του Radio Alice, ενώ προς την άμπωτη του κινήματος, το 1978, αίσθηση προκάλεσε το περιοδικό Metropoli.

Σπουδαίο ρόλο για την ανάπτυξη της αντικουλτούρας έπαιξαν και τα κοινωνικά κέντρα που τότε άρχισαν να εμφανίζονται μαζικά στις ιταλικές πόλεις. Εγκαταλελειμμένα σπίτια, παλιές αποθήκες και άδεια κτίρια καταλήφθηκαν από χιλιάδες νέες προλεταρίες ή άνεργους, φοιτητές και φεμινίστριες, και μετατράπηκαν σε κέντρα αγώνα, σημεία συνάντησης και έμπρακτης κριτικής του υπάρχον. Αν αναλογιστεί κανείς ότι την ίδια περίοδο υπήρχαν ολόκληρες κατειλημμένες γειτονίες από οικογένειες που αδυνατούσαν να πληρώσουν το νοίκι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην Ιταλία των 70's είχε δημιουργηθεί μία δημόσια σφαίρα έξω από τις επιταγές του κεφαλαίου, ένας καινούριος κόσμος που ερχόταν σε σύγκρουση με τον παλιό. Η σύγκρουση αυτή εμφανίστηκε

στο κέντρο της πολιτικής σκηνής με δυναμικό τρόπο τη χρονιά του 1977, μία ημερομηνία-σταθμός για το ιταλικό ανταγωνιστικό κίνημα.

Το περιοδικό Rosso

Τα γεγονότα του '77: Μέσα σε μία χρονιά συμπυκνώθηκε όλη η δυναμική που σιγόβραζε τα προηγούμενα χρόνια στην ιταλική κοινωνία. Τα γεγονότα του '77, αυτή η έκρηξη της δημιουργικής αυτονομίας, έθεσαν σε κρίση την κομματική μορφή και προκάλεσαν μία βαθιά ρήξη ανάμεσα στους αγωνιζόμενους και την κάθε είδους πρωτοπορία, είτε αυτή προερχόταν από το ΙΚΚ είτε από το ίδιο το κίνημα. Οι νέοι και νέες που ολόκληρη εκείνη τη χρονιά βρέθηκαν να εξεγείρονται σε κατειλημμένες πανεπιστημιακές σχολές και φλεγόμενα οδοφράγματα, αποτέλεσαν το από παράδειγμα μίας διαφορετικής σχέσης μεταξύ ζωής και πολιτικής, απέδειξαν ότι η αυτοοργάνωση και ο αυθορμητισμός μπορούν να σαρώσουν ξεπερασμένους πολιτικούς θεσμούς

και έθεσαν με αδιάλλακτο τρόπο το ζήτημα μετάβασης στον κομμουνισμό· μία πραγματική «έφοδος στον ουρανό».

Προοίμιο για τα γεγονότα που θα ακολουθούσαν, αποτέλεσε η επίθεση στη Σκάλα του Μιλάνου στις 7 Δεκέμβρη του 1976. Η διαδήλωση που οργανώθηκε από τους Κύκλους της Προλεταριακής Νεολαίας ήταν μία επιθετική κίνηση ενάντια σε αυτήν τη φιέστα της μπουρζουαζίας, το επιστέγασμα των κινήσεων αυτομείωσης σε εστιατόρια και κινηματογράφους. Οι πολύωρες συγκρούσεις εκείνης της νύχτας είχαν ως αποτέλεσμα δεκάδες συλλήψεις και εκατοντάδες τραυματίες.

Δύο μήνες μετά ξεκινούν σποραδικές καταλήψεις πανεπιστημιακών σχολών με αφορμή μια σειρά αντιδραστικών εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων. Στις 2 Φλεβάρη 100 ένοπλοι φασίστες επιτίθενται στο κατειλημμένο πανεπιστήμιο της Ρώμης τραυματίζοντας δύο φοιτητές, κάτι που πυροδοτεί ακόμα περισσότερες καταλήψεις σχολών. Το ΙΚΚ, θέλοντας να επιβεβαιώσει την πολιτική γραμμή του «ιστορικού συμβιβασμού» και να φανεί υπεύθυνος εγγυητής της τάξης, στέλνει το Luciano Lama, ηγέτη της CGIL (τριτοβάθμιος συνδικαλιστικός φορέας συνδεδεμένος με το ΙΚΚ – κάτι σαν το ΠΑΜΕ), να «συνετίσει» τους φοιτητές. Οι αυτόνομοι αποφασίζουν να του επιτρέψουν την είσοδο στο πανεπιστήμιο και να το νικήσουν «πολιτικά», αποδοκιμάζοντας τον. Όντως στις 17 Φλεβάρη ο Luciano Lama, συνοδευόμενος από μία περιφρούρηση 2000 «σκληρών» συνδικαλιστών του ΙΚΚ, μπαίνει στο πανεπιστημιακό campus. Εκεί οι αυτόνομοι έχουν στήσει ήδη μία εξέδρα-παρωδία απέναντι από τη δική του, και με την έναρξη της ομιλίας του αρχίζουν ειρωνικά συνθήματα τύπου «θυσίες, θυσίες, θέλουμε θυσίες!», «θέλουμε να δουλεύουμε πιο σκληρά και να πληρωνόμαστε πιο λίγα» κλπ. Όπως είναι λογικό η σύρραξη δεν άργησε να ξεσπάσει, ο Lama και η ακολουθία του εκδιώχτηκαν από το campus αφήνοντας πολλούς τραυματίες εκατέρωθεν. Το απόγευμα της ίδιας μέρας η αστυνομία εισβάλλει στο πανεπιστήμιο κι ενώ απ' έξω 1000 μέλη του ΙΚΚ χειροκροτούνε και πανηγυρίζουν.

Περίπου ένα μήνα μετά, στις 11 Μάρτη, ένα μέλος της Lotta Continua δολοφονείται από μπάτσους στην Μπολόνια (πόλη-σύμβολο του ΙΚΚ, αλλά και με σημαντική παρουσία αυτόνομων). Το γεγονός πυροδοτεί κανονική εξέγερση στην πόλη, λεηλατούνται μαγαζιά, καταστρέφονται αστυνομικά τμήματα και το κράτος αναγκάζεται να βγάλει τα τανκς στους δρόμους για να αντιμετωπίσει τους νεαρούς προλετάριους. Η καταστολή είναι σκληρή και το Radio Alice κλείνει μετά από επέμβαση της αστυνομίας. Την επόμενη μέρα, στις 12 Μάρτη, μία πανεθνική διαδήλωση καλείται στη Ρώμη, σαν απάντηση στην αστυνομοκρατία και το κλίμα εκφοβισμού που καλλιεργείται. Η πορεία, με μία εντυπωσιακή παρουσία 100.000 ανθρώπων, συγκρούεται για έξι ώρες με τις δυνάμεις καταστολής. Ήταν ίσως η τελευταία «επίδειξη δύναμης» του κινήματος της αυτονομίας, πριν τα όπλα υπερισχύσουν της κοινωνικής αντιβίας.

Τα τανκς καταστέλλουν την εξέγερση στην Μπολόνια

Στρατιωτικοποίηση του κινήματος

Ένοπλες ομάδες στην Ιταλία υπήρχαν ήδη από τις αρχές του '70. Θα πρέπει να έχουμε στο νου μας ότι οι μνήμες του αντιφασιστικού αγώνα, τα όπλα των παρτιζάνων που ποτέ δεν παραδόθηκαν και η χαμένη αίγλη της «ματαιωμένης επανάστασης» είχαν δημιουργήσει μία κληρονομιά που ρίζωσε βαθιά στις προλεταριακές μάζες. Το κύμα των εργατικών αρνήσεων μέσα στα εργοστάσια είχε οδηγήσει σε σχηματισμό ομάδων όπως οι *Brigate Rosse* (Ερυθρές Ταξιαρχίες) και η *Prima Linea* (Πρώτη Γραμμή) που δρούσαν εκφοβιστικά απέναντι στα αφεντικά απάγοντας διευθυντικά στελέχη, εκφοβίζοντας επιστάτες και σαμποτάροντας την παραγωγή. Η μαζικοποίηση των ομάδων αυτών ήρθε με την στρατηγική της έντασης και την ένταση της καταστολής στο δρόμο. Πιο συγκεκριμένα, το Μάιο του 1975 ψηφίζεται ο «νόμος Reale» που έδινε το ελεύθερο στην αστυνομία να πυροβολεί άοπλους διαδηλωτές, ενώ ποινικοποιούνταν η χρήση μάσκας, κράνους και μαντηλιών. Ο νόμος Reale δεν ήρθε ουρανοκατέβαστος, αλλά ήταν προσπάθεια αναχαίτισης της αυτονομίας που εκείνη τη χρονιά είχε εμφανιστεί στα εργοστάσια και στους δρόμους σαν ένα κοινωνικά διάχυτο, αλλά πολιτικά οργανωμένο, κίνημα. Ο νόμος αυτός εγκαινίασε την πιο αιματηρή περίοδο του ιταλικού ανταγωνιστικού κινήματος, με δεκάδες αγωνιστές να πέφτουν νεκροί από τα πυρά της αστυνομίας τα επόμενα χρόνια. Σύντομα οι πολιτικές οργανώσεις θα οργάνωναν ένοπλες περιφρουρήσεις, όχι μόνο για την αντιμετώπιση της αστυνομίας αλλά και των φασιστών. Είναι η περίοδος που θα ονομαστεί «τα χρόνια του μολυβιού», ένας ιδιότυπος εμφύλιος «χαμηλής έντασης», και το P38 (τύπος περιστρόφου) θα καταστεί σύμβολο της ένοπλης τάσης του κινήματος.

Αυτοί που θα κάνουν πρώτοι το άλμα προς την παρανομία είναι οπαδοί της εργατικής αυτονομίας, οι οποίοι από νωρίς θα γοητευθούν από το μύθο της δημιουργίας του «ένοπλου κόμματος», απογοητευμένοι και από τη θεσμική/ ρεφορμιστική στροφή οργανώσεων όπως η *Lotta Continua*

και το PDUP. Η βαριά καταστολή των πορειών του '77 θα επιταχύνει τη στρατιωτικοποίηση του κινήματος:

Στις 21 Απρίλη, με αφορμή την παρουσία της αστυνομίας γύρω απ' τα πανεπιστήμια (λόγω των γεγονότων του Φλεβάρη με τον Lama), συγκρούσεις ξεσπάνε στη Ρώμη. Διαδηλωτές απαντάνε στα πυρά της αστυνομίας πυροβολώντας και σκοτώνοντας έναν μπάτσο, μία κίνηση που θα διχάσει τον κόσμο του κινήματος.

Στις 12 Μαΐου, κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης στη Ρώμη, η 19χρονη Giorgiana Masi δολοφονείται από μπάτσους. Δύο μέρες μετά, σε πορεία που καλέστηκε για αυτό το γεγονός στο Μιλάνο, η αλυσίδα περιφρούρησης της Εργατικής Αυτονομίας ξεκόβει από το κύριο σώμα της πορείας και ενώ κατευθύνεται προς την φυλακή Σαν Βιτόρε για να διαμαρτυρηθεί για τις συλλήψεις κάποιων δικηγόρων, πυροβολεί κατά αστυνομικών, σκοτώνοντας έναν απ' αυτούς. Είναι «οι πυροβολισμοί που σκότωσαν το κίνημα στο Μιλάνο», το πέραςμα της ένοπλης γραμμής στο εσωτερικό του κινήματος.

Οι όλο και περισσότεροι δολοφονημένοι από την αστυνομία, η ασφυκτική πίεση των δυνάμεων καταστολής και η συνδυασμένη μιντιακή επίθεση ΧΚ - ΙΚΚ³, οδηγεί όλο και περισσότερους ανθρώπους προς την παρανομία και τις ένοπλες οργανώσεις. Εκείνη τη στιγμή κάποιιοι νιώθουν την κρισιμότητα των στιγμών και καλούνε το «συνέδριο ενάντια στην καταστολή» στην Μπολόνια. Το συνέδριο θα διαρκέσει 3 μέρες (22, 23 και 24 Σεπτέμβρη), θα υπάρξουν πάνω από 40.000 συμμετέχοντες, αλλά θα αποτύχει να δώσει μία διέξοδο για το κίνημα της αυτονομίας. Μέσα στο χώρο του συνεδρίου η κάθε ομάδα μένει προσκολλημένη στις ήδη

3 Η επικοινωνιακή εκστρατεία για την ηθική, πολιτική και ιδεολογική απονομιμοποίηση των κινημάτων περιγράφεται γλαφυρά από τον Ermanno Gallo: *Το αξίωμα της κυβερνητικής αριστεράς είναι τόσο στοιχειώδες όσο και αποτελεσματικό: «στ' αριστερά του ΚΚΙ, κόμμα κατεχοχίν των εργαζόμενων, δεν υπάρχει κανείς. Όποιος μας αμφισβητεί και μας αντιμάχεται, εμάς τους κληρονόμους της αντίστασης και της κόκκινης σημαίας, δεν μπορεί παρά να είναι δεξιός. Όσο παράνομος ή φτιασιδωμένος κι αν είναι».*

προαποφασισμένες θέσεις της, η ένοπλη τάση υπερισχύει προκαλώντας διαξιφισμούς και συγκρούσεις, ενώ την ίδια στιγμή χιλιάδες νέοι προτιμάνε να μείνουν έξω από αυτόν τον «αγώνα για ηγεμονία» και να δώσουν βάση στις δικές τους ανάγκες κι επιθυμίες. Το συνέδριο της Μπολόνια θα μείνει στην ιστορία σαν η μεγάλη χαμένη ευκαιρία του κινήματος.

Λίγους μήνες μετά η απαγωγή του Aldo Moro (πρόεδρου του ΧΚ) από τις Brigate Rosse θα επισφραγίσει το τέλος της αυτόνομης κοινωνικής δράσης. Μία «επίθεση στην καρδιά του κράτους» που επιβεβαίωσε την ένοπλη πάλη ως άλλη μια στιγμή της πολιτικής ως διαχωρισμένης δράσης. Μία κίνηση στραμμένη στην κεντρική πολιτική σκηνή που θα καταστήσει το κίνημα βουβό, απλό θεατή και παγιδευμένο στη μέγγενη της κρατικής καταστολής από τη μία και της στρατιωτικοποίησης από την άλλη. Ένα χρόνο μετά το κίνημα της αυτονομίας θα είχε εξαφανιστεί.

Μιλάνο, 14 Μαΐου 1977

Ήττα

Η όξυνση της ένοπλης αντιπαράθεσης ως απάντηση σε κάθε θεωρητική αμφιβολία, στην καταστολή και στο επιτακτικό ερώτημα *πού πάμε;* είχε καταστρεπτικές συνέπειες πάνω στο κίνημα: η στρατιωτικοποίηση φόβισε τον κόσμο, τον έστειλε σπίτι του, μακριά από δρόμους και πλατείες⁴. Η συνωμοτικότητα και η λογική της πρωτοπορίας στέρησαν από το κίνημα το σημαντικότερο όπλο του, τις κοινωνικές αναφορές του. Η απόλυτη παρανομία περιόρισε κατά πολύ την επαναστατική πρακτική κι όσο περισσότερο ανέβαινε επίπεδο η δραστηριότητα των ομάδων από στρατιωτικής πλευράς, τόσο μικρότερη γινόταν η φερεγγυότητά της ως προς την διάδοση ενός νοήματος. Συνολικά ο κόσμος του αγώνα αρνήθηκε να καταδικάσει αυτήν την επιλογή, υπήρξαν αποστάσεις και κριτικές αλλά πάντα στη λογική του «είναι σύντροφοι που κάνουν λάθος». Η στρατιωτική αντιπαράθεση δύο μηχανισμών, του κράτους και των ένοπλων ομάδων ήταν η θανάσιμη παγίδα στην οποία έπεσε το κίνημα. Σε μία τέτοια άνιση αντιπαράθεση, όπου ο κοινωνικός πόλεμος γίνεται ιδιωτική υπόθεση, η έκβαση είναι δυστυχώς σίγουρη.

Η πρώτη επίδειξη ισχύος από πλευράς κράτους ήταν το πογκρόμ συλλήψεων της 7ης Απριλίου 1979: δεκάδες άτομα, κυρίως διανοούμενοι του κινήματος, συλλαμβάνονται με την κατηγορία της «ανατρεπτικής δραστηριότητας εναντίον

4 Ένα διευρυμένο φαινόμενο αυτής της περιόδου ήταν η αγωνιστικότητα ως *απασχόληση*. Εκατοντάδες αγωνιστές προερχόμενοι από νόμιμες οργανώσεις ή μικρότερες ομάδες, πέρασαν στην παρανομία που συνεπώς, γινόταν μια υπαρξιακή επιλογή από την οποία δεν είναι άσχετες ούτε οι οικονομικές ούτε οι κοινωνικές συνθήκες. Μόλις ενσωματώνονταν στην οργάνωση, γίνονταν άτομα χωρίς ταυτότητα: άτομα χωρίς παρελθόν και μέλλον, των οποίων το μοναδικό μέλλον μπορούσε να είναι η φυλακή ή η επανάσταση. Αυτοί αντιπροσώπευαν συνεπώς ένα «μαζικό» στοιχείο της αυτοπροπαγάνδας και του οριστικού βραχυκυκλώματος των ένοπλων ομάδων. Η εκστρατεία των ΜΜΕ που παρουσίαζαν τις Brigate Rosse ως ανίκητες και τα μέλη τους ως *supermen* έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να γοητευτεί μεγάλη μερίδα των αγωνιζόμενων και να πέσει στην παγίδα του милитарισμού.

του κράτους». Σύντομα γνωστοποιείται ολόκληρο το θεωρητικό πλαίσιο πίσω από τις συλλήψεις, γνωστό και σαν «θεώρημα Calogero» (από τον εμπνευστή του, εισαγγελέα Pietro Calogero): αυτονομία και ένοπλες ομάδες είναι ένα και το αυτό, μία ενιαία οργάνωση με μυστική καθοδήγηση. Στήνονται νομικά τερατουργήματα⁵ και μέσα σε 4 χρόνια θα γίνουν 60.000 συλλήψεις, θα υπάρξουν πάνω από 10.000 φυλακισμένοι με βαρύτερες ποινές και χιλιάδες από αυτούς σε φυλακές υψίστης ασφαλείας και στην απομόνωση. Άλλοι τόσοι θα επιλέξουν το δρόμο της φυγής, σε χώρες της Λατινικής Αμερικής ή και αλλού. Εκδοτικοί οίκοι, βιβλιοπωλεία, ραδιόφωνα και κοινωνικά κέντρα κλείνουν με τη βία, το κράτος πραγματικά τσάκισε μία ολόκληρη γενιά.

Μέσα στη φυλακή οι κρατούμενοι αντιμετωπίζουν νόμους έκτακτης ανάγκης που σαν σκοπό είχαν την πλήρη ψυχοσωματική ισοπέδωση τους (π.χ. προφυλάκιση μέχρι και 10 χρόνια χωρίς δίκη). Σαν αντίδραση θα υπάρξουν πολλοί αγώνες και εξεγέρσεις εντός των τειχών, αλλά ένα μεγάλο μέρος των συλληφθέντων θα ακολουθήσει έναν άλλο δρόμο, αυτόν της «μετάνοιας». Πιο συγκεκριμένα, θεσπίζονται νόμοι όπου συλληφθέντες που μετανοούν δημόσια και καταδίδουν συντρόφους τους, τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης, αν όχι και αποφυλάκισης. Οι δηλώσεις των «μετανιωμένων» παίρνουν μεγάλη δημοσιότητα στα media, ο κόσμος ενσωματώνει την ήττα, αποθαρρύνεται και ιδιωτεύει. Το ότι κόσμος αναγκάστηκε να «ζητήσει συγγνώμη γιατί τόλμησε να φανταστεί την επανάσταση» ίσως να αποτέλεσε και τη μεγαλύτερη ηθική ήττα του κινήματος.

Πέρα από τους φυγάδες και την ιδιώτευση, ένα μεγάλο μέρος των αγωνιζόμενων αποδεκατίζεται από την πρέζα που μπούκαρε ορμητικά στον κοινωνικό χώρο κατεδαφίζοντας

5 Για να αντιληφθούμε το εύρος αυτής της κατάστασης αξίζει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια της πατροπαράδοτης κατασκευής ενόχων, χρησιμοποιήθηκαν κατηγορίες όπως η κατοχή εγγράφων ανατρεπτικού περιεχομένου που τιμωρούνταν με έως και τέσσερα χρόνια φυλάκιση.

μαζικά τα κορμιά των ανθρώπων. Άλλοι, απογοητευμένοι και όντας σε αδιέξοδο, αυτοκτονούν. Συμβολικά ο κύκλος αγώνων του ιταλικού ανταγωνιστικού κινήματος θα κλείσει με την απεργία στη FIAT το 1980. Μετά από 35 μέρες απεργίας η εργοδοσία νικάει, ακολουθούν δεκάδες χιλιάδες απολύσεις και η περίφημη «πορεία των 40.000», μία επινίκια διαδήλωση της ιεραρχίας του εργοστασίου, μικρομεσαίων και καταστηματαρχών του Τορίνο.

Αλλά ποιο θα 'ναι το τέλος; Διερωτάσαι ενίοτε... Έπειτα αλλάζεις κατεύθυνση μόνος σου – αλλά εκείνες οι φωνές μια μέρα σου σκίζουν την καρδιά – πρέπει να προσπαθήσεις να ν' αλλάξεις κατεύθυνση μαζί με τους άλλους– δεν πρέπει να αποσπάσαι – ποτέ δεν νικάς μόνος σου... Έπειτα κανείς από μας δεν ήθελε να νικήσει [...] ιδού λοιπόν –σταματάω εδώ– όσο για τα υπόλοιπα δεν έχω και πολλά να πω –λιγάκι φυλακή– ένας καρκινάκος στ' αρχίδια – κανένα παιδί για να μεγαλώσω.

Philopat Marco, Η συμμορία Μπελίνι

Συλληφθέντες της 7ης Απριλίου 1979

Επίλογος;

Μετά το πέρας των παραπάνω γεγονότων θα ακολουθήσει μια σιωπή 10 χρόνων. Τα 80's στην Ιταλία ήταν χρόνια καταστολής και απουσίας αγώνων. Θα υπάρξει μία προσπάθεια αποκαθίλωσης της μνήμης, οι εκδότες δε δέχονταν να βγάλουν τίποτα που να σχετίζεται με τα γεγονότα του '70, τίποτα που να αφορά τους «κακούς δασκάλους» (cattivi maestri) που οδήγησαν μία ολόκληρη γενιά στην καταστροφή. Αυτό το ξερίζωμα της μνήμης θα διαρκέσει για αρκετά χρόνια, αλλά δε θα καταφέρει να εξαφανίσει κάθε ίχνος αυτής της κληρονομιάς. Θα έπρεπε να περάσουν σχεδόν 10 χρόνια μέχρι να ξαναεμφανιστεί ένα ανταγωνιστικό υποκείμενο που να σπάσει τον τοίχο της σιωπής (κίνημα Pantera στα πανεπιστήμια το 1990) και όταν αυτό συνέβη, άνθρωποι που συμμετείχαν στους αγώνες του '70 ήταν εκεί για να έρθουν σε επαφή με τα νέα περιεχόμενα και να αλληλεπιδράσουν πάνω στο πεδίο του ανταγωνισμού. Ίσως αυτή, τελικά, να είναι και η μεγαλύτερη κληρονομιά της ιταλικής αυτονομίας: η συνεχής κυκλοφορία αγώνων και σκεπτικών, η έρευνα και η διαλεκτική της σύνθεσης και της από-σύνθεσης της εργατικής τάξης μέσα και ενάντια στο κεφάλαιο, το ξεπέρασμα της κατάφασης στην εργατική ταυτότητα, η παρέμβαση σε κάθε πεδίο του κοινωνικού ιστού, ο αδιάκοπος αναστοχασμός πάνω στα μέσα και τα περιεχόμενα του αγώνα. Ή όπως έλεγε κι ένα μεγάλο πανό που ήταν κρεμασμένο στη «Λαϊκή Κλινική» του San Basilio: *“Ο μόνος τρόπος να πάρετε τα πάντα είναι μέσα από τον αγώνα”*.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία:

- Aufheben (2003), Από τον ιταλικό εργατισμό “operaismo” στον αυτόνομο μαρξισμό
- Ballestrini, N. (1979), *Τα θέλουμε όλα*, Στοχαστής
- Ballestrini, N. (1991), *Ο εκδότης*, Γνώση
- Ballestrini, N. (2005), *Οι αόρατοι*, Βιβλιοπέλαγος
- Ballestrini, N. και Moroni, P. (2008), *Η χρυσή ορδή-Σύντομη ιστορία της ιταλικής εργατικής αυτονομίας*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
- Battisti, C. (2012), *Ο τελευταίος πυροβολισμός*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
- Bologna, S. (2012), *Η φυλή των τυφλοπόντικων*, Κινούμενοι Τόποι
- Curcio, R. και Franceshini, A. (2007), *Σταγόνες ήλιου στη στοιχειωμένη πόλη*, Επανοικειοποίηση
- Dalla Costa, M. (2005), *Μικρή ιστορία για τον φεμινιστικό αγώνα-Ο εργατίστικος φεμινισμός στην Ιταλία του '70*, Black Out-Τα Μάτια του Πλήθους #2
- Katsiaficas, G. (2007), *Η ανατροπή της πολιτικής-Ευρωπαϊκά αυτόνομα κοινωνικά κινήματα και η αποαποικιοποίηση της καθημερινής ζωής*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
- Moroni, P. (1999), *Αυτοδιευθυνόμενα κοινωνικά κέντρα: Νομαδισμοί, ριζώματα, επιθυμίες στο χώρο και το χρόνο της μητρόπολης*, Αγριόγατα
- Moroni, P. και IG Rote Fabrik (επιμ.) (2002), *Μιλώντας για τον ένοπλο αγώνα-Διεθνής συνάντηση για το αντάρτικο πόλεων στην Ιταλία και τη Γερμανία*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
- Negri, T. (1982), *Από τον εργάτη μάζα στον κοινωνικό εργάτη-Ο ιταλικός «Μάης»*, Κομμούνα
- Negri, T. (2002), *Η ζωή μου-από το Άλφα ως το Ωμέγα*, Μεταίχμιο
- Negri, T. και Guattari, F. (1986), *Από το κόκκινο στο πράσινο*, Κομμούνα
- Philopat, M. (2007), *Η συμμορία Μπελίνι*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
- Sanguinetti, G. (1982), *Περί της τρομοκρατίας και του κράτους-Πρώτη κοινολόγηση της πρακτικής και της θεωρίας της τρομοκρατίας*, Ύψιλον/βιβλία
- Wright, S. (2012), *Η έφοδος στον ουρανό*, Κόκκινο Νήμα
- Κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ (2010), *Εμπειρίες από το κίνημα αυτομείωσης στην Ιταλία την δεκαετία του '70*
- Πρωτοβουλία από Κατάληψη Κτήματος Πραποπούλου (2009), *Το σπίτι των κλεφτών-Τρία κείμενα για το κίνημα της αυτομείωσης στην Ιταλία τη δεκαετία του '70*
- Συλλογικό (2005), *Μια νύχτα με τον Sergio στη Ρώμη*, Black Out-Τα Μάτια του Πλήθους #3
- Συλλογικό (2010), *ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ-Απόψεις, αγώνες, μαρτυρίες των*

Ιταλών Αυτόνομων (1970-1980), Λέσχη Κατασκόπων του 21ου Αιώνα

Προτεινόμενη φιλμογραφία:

La classe operaia va in paradiso (1971) | Il caso Moro (1986) | Gli invisibili (1988) | Lavorare con lentezza (2004) | Mio fratello e figlio unico (2007) | La Prima Linea (2009) | Romanzo di una strage (2012)

Επίσης διάφορα ενδιαφέροντα κείμενα/αναλύσεις για το ιταλικό αυτόνομο κίνημα μπορούν να βρεθούν στις εξής σελίδες:

<http://blackout.yfanet.net/> <http://www.rebelnet.gr/> <https://lib-com.org/>

